УДК 007 : 304 : 070

Колупаєва О.М.

СПЕЦИФІКА СУЧАСНОГО СПОРТИВНОГО КОМЕНТАРЯ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ «PRZEGLĄD SPORTOWY»)

Засоби масової інформації щораз більше уваги приділяють висвітленню спортивної тематики, часто не тільки, щоб задовольнити смаки фанатів, а й привернути увагу рекламодавців, розширити коло реципієнтів. На сьогодні у більшості країн світу є своя інфраструктура спортивних ЗМІ, що пов'язано з підвищенням інтересу громадськості до спортивної проблематики, до наймасштабніших світових змагань, що вимагають глибокого і професійного висвітлення.

Варто зазначити, що до 70-х років XX ст. спорт був відносно незалежним від мас-медіа. Однак вплив мас-медіа на спорт і навпаки помітно збільшився, коли медіа вийшли на новий рівень розвитку – від простої подачі спортивної інформації до перетворення журналістів власне на зірок спорту, які почали вести трансляції в прямому ефірі і ставати безпосередніми учасниками спортивних подій. Таким чином, журналісти отримали можливість перетворитися з інформаторів на активних співавторів спортивних подій. У зв'язку з поєднанням інтересів спорту і мас-медіа іспанський дослідник спортивної проблематики Мігель де Морагас вказує на появу нового феномена. Зокрема дослідник зазначає: «У результаті збігу інтересів чи «синергії» медіа більше не транслятори чи репортери спортивних подій. Вони самі стали виконавцями і творцями нового культурного явища «медіа-спорту»» [7, 3].

За останні роки значно зросла роль спорту у мас-медіа в країнах у всьому світі, зокрема в спеціалізованих журналах, телевізійних спортивних каналах, спортивних програмах на радіо, рекламних і спонсорських стратегіях. Відомі спортсмени, атлети стали невичерпним джерелом натхнення для створення нових героїв, сюжетів, історій у мас-медіа. Сучасні історії про успіхи і невдачі, перемоги і поразки знаходять своє відображення в найпопулярнішій формі вираження – у спортивних коментарях.

Коментар займає важливе місце в системі жанрів спортивної журналістики. Він оперативно пояснює актуальні спортивні події, стисло аналізує вже відомі явища, розглядаючи їх у взаємозв'язку з іншими подібними подіями та явищами. Оригінальні думки, судження, а також обґрунтовані висновки роблять коментар цінним. І. Аньєс стверджує, що в коментарях висловлюється думка автора, або навіть позиція редактора видання. Дослідник зазначає: «Це позиція, судження, інтерпретація події або ситуації, у кожному разі – особисте бачення. У цих рамках журналісти полишають свою відстороненість від фактів, свій розрив із переживаннями або почуттями, щоб звільнити місце для суб'єктивності» [1, 348].

Серед досліджень спортивного коментаря варто виокремити праці Є. Войтик [2], С. Михайлова [3], Б. Грохали [6], А. Островського [8; 9], М. Вішніцького [10] та ін. Під спортивним коментарем розуміється «фрагмент журналістського повідомлення, зазвичай новина чи звіт, що виражає відношення автора до фактів, або з'ясовує зв'язки між ними» [4, 101]. Необхідно вказати на специфічні риси, що відокремлюють коментар від інших жанрів спортивної журналістики. Передусім, основна мета спортивного коментаря полягає у передачі перебігу події та її візуалізації. Факти в коментарі слугують яскравим фоном, своєрідною ілюстрацією, оскільки головне в цьому жанрі – пояснення цих фактів, авторські роздуми, вагомі, узагальнюючі і аргументовані висновки.

Серед характерних рис спортивного коментаря можна виокремити наступні: документальність, достовірність, оперативність, що ґрунтуються на актуальності інформації, а також наявність вираженого авторського «я», послідовність хронології подій тощо.

Важливим завданням спортивного коментаря є вираження найповнішої інформації за наявності найменш можливої кількості слів. У зв'язку з цим варто наголосити на чотирьох основних категоріях мовлення. Серед них:

– категорія кількості, що забезпечує повне висвітлення спортивної події;
– категорія якості, що передбачає правдивість відображення та наявність фактичного матеріалу;
– категорія релевантності;
– категорія способу, що обумовлює чітке вираження думки, уникнення незрозумілих формулювань та багатозначності, логічність викладу матеріалу.

Порушення цих принципів часто призводить до комічних ефектів. Тому професіоналізм спортивного журналіста полягає у вдалому поєднані кількості, якості та формах і методах подачі матеріалу.

У цьому контексті варто також згадати три фази «комічного шоку»:

© Колупаєва О.М.

– фаза шоку, що передбачає здивування, дезорієнтацію через щось нове чи незвичне;
– фаза просвітництва – найважливіший етап, що полягає у розумінні механізму дивних явищ і розкритті їхньої справжньої мотивації;
– комічна радість – задоволення від правильності своїх суджень.

Сучасний спортивний коментар репрезентований в усній та письмовій формі. Для реципієнта важливо отримати актуальний, максимально повний аудіо-візуальний образ події, яка, до того ж, супроводжується коментарями фахівців у спортивній галузі. Не втрачає своєї актуальності і коментар у друкованих ЗМІ, який, можливо, і не вирізняється актуальністю, проте дає певне обґрунтування тим чи тим подіям та прогнози на майбутнє.

Сьогодні великою популярністю користуються онлайн коментарі спортивних чемпіонатів, партій, зустрічей, матчів. Така форма подачі матеріалу дає можливість створити повне уявлення про перебіг спортивної події, ознайомитися з текстами коментаторів та бачити схему розташування гравців на полі чи шкалу з відображенням усіх змін.

Актуальність дослідження зумовлена потребою проаналізувати мовно-стилістичні особливості спортивного коментаря, що важливі для розкриття жанрових ознак, виявлення образно-змістовної структури твору. Специфіка функціонування спортивного коментаря в інтернет-журналістиці ґрунтовно не досліджувалася, чим і зумовлений вибір предмету дослідження. Об'єктом праці стали спортивні коментарі у польському інтернет-виданні «Przegląd Sportowy».

Мета дослідження: на матеріалі видання «Przegląd Sportowy» простежити специфіку функціонування коментаря в сучасній спортивній журналістиці, проаналізувати жанрові особливості, визначити роль виражальних засобів у посиленні ефекту на реципієнта.

Відповідно до заявленої мети визначено такі завдання:
– розкрити жанрові ознаки спортивного коментаря та їх місце у визначенні тематичної спрямованості тексту;
– дослідити основні журналістські форми та методи подачі матеріалу, які забезпечують ефективність та дієвість спортивного коментаря;
– з'ясувати функції мовно-стилістичних прийомів у спортивних коментарях;
– розкрити роль коментатора як медіатора спортивної події та з'ясувати його вплив на аудиторію.

Для досягнення поставленої мети дослідження застосовується метод аналізу. Аналіз спортивних коментарів в інтернет-виданні «Przegląd Sportowy» з урахуванням жанрових особливостей передбачає детальну інтерпретацію тексту, що дозволяє з'ясувати особливості стилю автора, вивчити співвідношення різних елементів тексту, ставлення автора до події, його оцінку та прогноз на майбутнє.

У виданні «Przegląd Sportowy» в ролі коментаторів виступають переважно досвідчені журналісти, які спеціалізуються з певної теми, та не лише роз'яснюють факти, а й дають прогнози на майбутнє. Спортивні журналісти працюють на досить високому рівні, відповідаючи очікуванням, які покладають на них вболівальники. Вони компетентні в своїх судженнях, проводять глибокий аналіз ситуацій, що виникають на спортивній арені, вміють імпровізувати та жартувати. Звичайно коментатори повинні за будь-яких обставин залишатися об'єктивними, тобто вони не можуть висловлювати в тексті свої симпатії до тієї чи тієї команді або гравця. На думку Я. Солганик, «складність задачі коментатора визначає і різноманітність підходів, мовленнєвих манер: об'єктивний аналіз, суб'єктивну точку зору, відображення події з позиції спортсмена (глядача, судді тощо)» [4, 146].

Однією з важливих вимог до спортивного коментаря є наявність чіткої композиції. М. Вішніцький розрізняє три головні складові ефективного спортивного коментаря:

1. Вступ до змагання, який передбачає привітання глядачів, презентацію місця події та учасників;

2. Коментування перебігу події. У цій частині можна виокремити ще два фрагменти: звітний (коментатор інформує тільки про те, що відбувається на полі, корті) та коментуючо-оціночний (коментатор подає суб'єктивний образ події);

3. Закінчення, в якому стверджується результат змагання, короткий підсумок.

Спортивний коментар має на меті роз'яснити ситуацію і оцінити її, дати прогноз подальшого розвитку подій та їхніх можливих наслідків, донести до реципієнта певну ідею, обґрунтувати позицію автора. Для пояснення спортивної події коментатор використовує інші факти, звертається до передісторії питання, розкриває причинно-наслідкові зв'язки події з фактами минулого і майбутнього. З допомогою коментаря автор виражає відношення до актуальних спортивних подій, формулює пов'язані з ними проблеми у формі аналізу досягнень і невдач гравців чи команд, а також дає оцінку.

Розглянуті коментарі виконують експресивну функцію, тобто функцію вираження емоцій і почуттів, що виникають при перегляді спортивної події. Не менш важлива роль відводиться інформаційній функції, яка реалізовується через чітке подання інформації, спортивних новинок, статистичних даних. Завдяки цьому можна осягнути спосіб подачі думки коментатора, багатство лексики, що пов'язано з реалізацією репрезентативної функції.

Ефективність і дієвість коментаря залежить від багатства і різноманітності мовно-стилістичних прийомів, що використовуються в ньому. Мова коментатора має бути максимально наближена до усного мовлення, оскільки саме ця особливість дає можливість автору встановити контакт з аудиторією, викликати інтерес і привернути увагу реципієнтів до актуальної проблеми.

Серед основних якостей спорту, що впливають на мову спортивних текстів, Г. Солганик виділяє такі: дух змагання, конкуренції; творчість (пошуки резервів, нових методів досягнення високих результатів); драматизм боротьби, долання фізичних, моральних, психологічних труднощів; масовість, популярність, привабливість; естетичність (краса, емоційність). Зокрема дослідниця зазначає, що «ці особливості обумовлюють набір мовних засобів, манеру викладу, стиль мовлення і його призначення в публікаціях на спортивні теми» [4, 146].

Для спортивних коментарів у виданні «Przegląd Sportowy» характерний динамічний, емфатичний стиль мовлення, якому притаманна і певна інноваційність. Розвиток такої тенденції зумовлений активним використанням авторами термінів з військової, технічної, медичної, анатомічної та релігійної сфер.

Мова спортивного коментаря є досить специфічною Це зумовлено, головним чином, численними мовними помилками, які трапляються через швидкість подачі інформації чи вияву емоцій. Тому майстерність коментатора полягає у побудові простих речень, які були б зрозумілими і водночас привертали увагу реципієнта. У результаті аналізу коментарів було виокремлено декілька груп помилок. Зокрема, це стилістичні помилки – вживання офіційних елементів в поточних повідомленнях, порушення ясності і простоти мови: *«Жовте обличчя тренера китайців посіріло», «Дивляться, широко витираючи очі»*.

Наступна група – це помилки структурно-семантичного характеру, зокрема неправильне вживання фразеологізмів (*«Ноги футболістів є важкими як з вати», «У другому таймі вийдуть напевно два гравці, які до цього часу грали на лаві запасних»)* та жартівливі порівняння (*«Холіфілд є сьогодні повільний як кетчуп», «Марін сьогодні дуже повільний, він нагадує віз, переповнений капустою», «Українець є як стіна, об яку розбивається наш дзюдоїст», «Предель залишає поле, скачучи на одній нозі як африканський кенгуру», «Він виглядає як професор фізики в цих окулярах»).*

Ще одна група помилок стосується поєднання непоєднуваного: *«Ситуація змінилася діаметрально на 360 градусів», «Він забив гол після індивідуальної гри цілої команди»*.

Крім того, існує група помилок, які не належать до жодної категорії. Наприклад: *«Потрібно вибирати: краса чи штанга. Пінтусевич вибрала другу опцію», «Макіяж повинен прикривати травми, або інші проблеми жіночої краси», «Як бачите, нічого не видно в цьому тумані»*.

Комічний ефект у спортивних коментарях створюється також за рахунок явних недоречностей, як, наприклад, поєднання понять чи образів абсолютно нелогічних або абсурдних. Можна навести декілька прикладів з цієї категорії: *«Три хвилини, тобто приблизно 100 секунд»*, *«Поляки отримали дев'ять медалей, з них дев'ять срібних, дев'ять бронзових і дві срібних»*.

Мовно-стилістичні особливості виконують в спортивному коментарі естетичну та артистичну функції, що забезпечує особливу драматургію та настрій. До найбільш популярних виражальних засобів можна віднести повтори, епітети, порівняння, риторичні запитання. Здебільшого журналіст використовує один з таких прийомів для опису якихось драматичних випадків на спортивній арені. Такий спосіб викладу матеріалу забезпечує передачу динаміки спортивної події в коментарі.

Автор спортивного коментаря обирає стилістичні та виражальні засоби, аби детально відтворити перебіг події, а також з метою емоційного впливу на реципієнтів. Варто зауважити, що саме від його особистості значною мірою залежить оцінка події.

Отже, мова спортивного коментаря є специфічною, вона базується на знаннях та вміннях комунікації та імпровізації. При створенні спортивного коментаря журналісти враховують інтереси аудиторії інтернет ЗМІ, тому їхня мова вирізняється чіткістю і доступністю, не зважаючи на наявність великої кількості спортивних термінів. Мова спортивної інтернет-журналістики виконує комунікативну, експресивну, естетичну, пізнавальну функції.

У результаті здійсненого дослідження виявлено особливості спортивного коментаря на сучасному етапі розвитку мас-медійної системи. Особливістю спортивного дискурсу є те, що він забезпечує як передачу інформації, так і вплив на адресата. Спорт займає сьогодні важливе місце в усіх видах ЗМІ. До мас-медіа, які транслюють спортивні події у прямому ефірі, належать теле-

бачення та радіо, в той час, як мас-медіа, що займаються описом подій post factum, включають пресу та Інтернет. Спортивні коментарі супроводжуються детальним аналізом, проведенням паралелей між фактами, застосуванням методів індукції та дедукції, прогнозуванням.

Предметом у спортивному коментарі виступають факти, події, явища, ситуації в їх взаємозв'язку, інтерпретовані журналістом. Особливу роль медіатора в спортивній журналістиці відіграє коментатор. Вимоги, що висуваються до спортивного коментатора, передбачають інтерес до спорту, мобільність, здатність імпровізувати, пояснювати факти та явища, давати власні оцінки та передбачати можливі наслідки.

Важливою складовою мови коментатора є відкрита авторська оцінка. Реципієнт сприймає його як людину компетентну в певному виді спорту. Коментатор дає оцінку діям тренера, спортсмена чи цілої команди, але при цьому він залишається об'єктивним.

Мова спортивної інтернет-журналістики, оригінальна і певною мірою неповторна, забезпечує реалізацію комунікативної, інформаційної, експресивної емоційної, креативної, естетичної, пізнавальної функцій. Спортивні коментатори використовують живе мовлення, досить емоційне, про що свідчать численні повтори. Такий стиль мовлення забезпечує тісний зв'язок з аудиторією та допомагає привертати увагу нових реципієнтів.

Список використаних джерел

1. Аньєс І. Підручник із журналістики: пишемо для газет / Ів Аньєс. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 544 с.
2. Войтик Е. А. Спортивная журналистика: учебно-методическое пособие / Е. А. Войтик. – Томск : Томский государственный университет, 2004. – 91 с.
3. Михайлов С. А. Спортивная журналистика: [учебное пособие] / С. А. Михайлов, А. Г. Мостов. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2005. – 223 с.
4. Солганик Г. Я. О языке спортивной журналистики / Г. Я. Солганик // Спорт в зеркале журналистики. – М. : Мысль, 1989. – С. 143-157.
5. Dziennikarstwo i świat mediów / pod red. Zbigniewa Bauera, Edwarda Chudziñskiego ; Studium Dziennikarskie Akademii Pedagogicznej im.Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. – [Wyd. 2 zm. i rozsz.] – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2000. – 576 s.
6. Grochala B. Komentarz (sportowy), relacja (sportowa), sprawozdanie (sportowe) – przegląd stanowisk / Beata Grochala // Acta Universitatis Lodziensis, Folia Litteraria Polonica, 2012. – № 3 (17). – S. 95-105.
7. Moragas M. The new role of the mass media in the construction of sport and Olympic values [Електронний ресурс] // Miquel de Moragas – Режим доступу: http://olympicstudies.uab.es/2010/docs/wp051_eng.pdf
8. Ostrowski A. Telewizyjna transmisja sportowa czyli Największy teatr świata / Andrzej Ostrowski. – Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, 2007. – 248 s.
9. Ostrowski A. Dziennikarstwo sportowe/ Andrzej Ostrowski. – Wrocław : Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP, 2003. – 66 s.
10. Wiśnicki M. Struktura językowa telewizyjnego komentarza sportowego – próba charakterystyki / Michał Wiśnicki // Studia Medioznawcze, 2006. – № 34. – S. 12–32.

Анотація. *У статті проаналізовано специфіку функціонування спортивного коментаря на сучасному етапі розвитку мас-медійної системи. Зокрема розглянуто мовно-стилістичні особливості спортивних коментарів у польському інтернет-виданні «Przegląd Sportowy». Виявлено роль коментатора як медіатора спортивної події.*

Ключові слова: *спортивний коментар, композиція, аудиторія ЗМІ, інтернет-журналістика, мовно-стилістичний прийом.*

Summary. *An attempt to analyze the role and place of the sport commentary at the modern stage of development of media system is made. In particular, linguistic and stylistic peculiarities of sport commentaries in the Internet edition «Przegląd Sportowy are revealed. The function of a commentator as a mediator of a sport event is defined and his role in influencing the audience is stressed.*

The importance of analyzing the composition of sports commentary for the disclosure of its genre features, identifying image-content structure, achieving expressiveness and originality of speech is stated. The attention is focused on various forms and methods of presentation of journalistic material which provide increasing interest among recipients.

It is emphasized that the efficiency and effectiveness of a sports commentary is largely dependent on the diversity of linguistic and stylistic devices. It is proved that linguistic and stylistic features

perform in sports commentary aesthetic and artistic functions that provides a special dramaturgy and atmosphere. The most popular means of expression include repetitions, epithets, similes, rhetorical questions. This method of presentation a journalistic material helps to create a special dynamics of the sporting event in the commentary.

A sports commentary aims to clarify the situation and assess it, give a forecast for the further development of the event and its possible consequences. To explain a certain sports event a commentator uses other facts, turns to the background of the situation, reveals causal relationship with the facts from the past and the future. Choosing a commentary as a special genre of sports journalism the author expresses his attitude to the topical sporting events, formulates related problems through the analysis of achievements and failures of players or teams, and gives them a personal assessment.

Key words: *sport commentary, composition, audience, Internet journalism, linguistic and stylistic methods.*

Отримано: 12.07.2015 р.

УДК 821.161.1: 82-31

Коршунова С.І.

ЦИКЛИЧЕСКИЙ ЛЮБОВНЫЙ СЮЖЕТ КАК ОСОБЕННОСТЬ ПОЭТИКИ РОМАНА И.С. ТУРГЕНЕВА «ОТЦЫ И ДЕТИ»

Центральным текстообразующим элементом романов И. Тургенева, который строит картину мира, всегда была любовная коллизия. Объяснение этому найти несложно: любовь как универсалия культуры актуальна в любое время. Как сложный комплексный феномен она стала объектом исследования многих гуманитарных наук.

Без преувеличения можно утверждать, что тема любви – ведущая тема литературы. Это вполне оправдано, так как любовь межличностная, любовь между людьми – одно из самых таинственных и притягательных отношений. Поскольку любовь глубокое индивидуальное, интимное чувство, в литературе она становится одним из средств определения судьбы героя, помогая раскрыть в нём личностное начало. Предметом исследования в данной статье будет любовный сюжет о судьбах отца и сына Кирсановых и являющийся, по нашему мнению, цикличным типом сюжета.

Исследованность данного произведения не подлежит сомнению. Однако горизонт возможности филологического познания гениального текста почти безграничен. Методологической основой нашего исследования послужат труды по философской антропологии отечественных и зарубежных учёных, что даст нам право под иным углом посмотреть на, казалось бы, уже решённые филологические задачи [6; 7], а также метод структурного анализа текста, разработанный Ю.М. Лотманом.

Принято считать, что роман И. Тургенева «Отцы и дети» – это, прежде всего роман идейных споров между «отцами» и «детьми», в котором «Тургенев вновь проявил "живое отношение к современности"» [1, 155]. Конечно, этот уровень восприятия романа имеет право на бытование и сегодня, однако, уже в 70–90-е годы прошлого века были открыты новые, более глубокие пласты содержательного и интенциального потенциала романа [2; 4]. Особой новизной и новаторством мышления отличается работа В.М. Марковича «Человек в романах И.С. Тургенева», актуальность ракурса исследования которой очевидна и сегодня. Именно В.М. Маркович одним из первых увидел антропологическую составную в создании образов романов писателя и вывел их из плоскости узкосоциологического анализа.

Следуя типологии героя, предложенной В.М. Марковичем, в романах И. Тургенева можно схематически выделить такие группы персонажей: герои «прежнего времени» как некая константа, точка отсчёта, и нынешнего, среди которых исследователь определяет низших, срединных и высших. В основе типологии лежит принцип отношения человека к миру. Если говорить об интересующем нас предмете – ценностном восприятии любви, то здесь достойны рассмотрении два последних типа, так как во взаимоотношении их с другими героями и с обществом в целом уже присутствует момент духовности и жизненной позиции человека [4, 79].

Несмотря на то, что своим названием роман нацеливает нас на раздумья о целостном восприятии мира, состоящего из двух главных оппозиций – прошлого и будущего, старого и нового, отцов и детей, читатель будет погружён, прежде всего, в коллизию любви. Именно любовь будет тем объединяющим началом, которое призвано примирить эти оппозиции. Любовь, а не пресловутые

© Коршунова С.І.